בס״ד

מתכונת בהיסטוריה כיתות י״א תשפו בהצלחה רבה! ציפי ויעל 😂

הוראות:

משך הבחינה: שעתיים וחצי

מבנה השאלון ומפתח הערכה: בבחינה זו 4 פרקים

כתיבה: בעט שחור או כחול בלבד!

יש לענות על 5 שאלות מתוך הבחינה, לכל שאלה 20 נקודות

חומר עזר מותר לשימוש: אין!

הוראה מיוחד: יש להביא בתשובות <u>עובדות</u> ולא להסתפק בהערכות כלליות!

פרק ראשון

1. **<u>חיבת ציון</u>**

במהלך שנות פעילותו הציבורית של פינסקר חל שינוי בתפיסתו האידאולוגית בנוגע לעתיד העם היהודי. שינוי זה הוביל אותו לפרסם את ספרו "אוטואמנציפציה" בשנת 1882.

הציגו את השינוי בתפיסתו של פינסקר, **ציינו** את הסיבה לשינוי זה.

ציינו מאפיין **<u>חברתי</u>** של תנועת חיבת ציון שנחשב ייחודי לתקופה שבה פעלה (סוף המאה ה־19).

הציגו הבדל **<u>אחד</u>** בין תנועת חיבת ציון ובין התנועה הציונית של הרצל.

2. **<u>משטרים טוטליטריים</u>**

בשנים שבין שתי מלחמות העולם היו באירופה משטרים טוטליטריים, ובהם המשטר הקומוניסטי והמשטר הפשיסטי.

ציינו **<u>שתי</u>** נקודות דמיון בין המשטר הקומוניסטי ובין המשטר הפשיסטי.

הציגו הבדל **<u>אחד</u>** בין האידאולוגיות של המשטרים האלה.

ציינו **<u>אחד</u>** מרעיונות הנאורות.

בחרו ב**<u>אחד</u>** מן המשטרים – המשטר הקומוניסטי **<u>או</u>** המשטר הפשיסטי **וציינו** אותו. **הסבירו** אם לדעתכם המשטר שבחרתם מבטא את רעיון הנאורות שציינתם.

3. **<u>היישוב החדש ומסע הרבנים</u>**

הציגו רעיון **<u>אחד</u>** שבו האמינו הפועלים בני העלייה השנייה, **וציינו** פעולה **<u>אחת</u>** שנועדה לממש רעיון זה.

הציגו את **<u>שתי</u>** המטרות של "מסע המושבות" שיזם הרב קוק בחורף תרע"ד (1913).

לדעתכם, האם אפשר לראות במסע המושבות הצלחה? **נמקו** את תשובתכם על פי עובדה היסטורית.

4. **<u>תפיסת הזהות של ערביי ארץ־ישראל</u>**

הציגו את שני צידי הדילמה של ערביי ארץ־ישראל בנוגע לזהותם **<u>עם תום מלחמת העולם הראשונה</u>**.

הסבירו מדוע הדילמה שהצגתם התעוררה אצל ערביי ארץ־ישראל דווקא לאחר מלחמת העולם הראשונה.

ציינו איזה צד בדילמה אפיין את ערביי ארץ־ישראל גם **<u>לפני</u>** מלחמת העולם הראשונה.

5. **<u>הפועל המזרחי</u>**

ההיסטוריון אריה פישמן עסק בהִתְהוותָה (בתהליכים שהביאו להקמתה) של תנועת הפועל המזרחי. הוא קבע כי לקראת סוף מלחמת העולם הראשונה: "**תמונת העולם של הנוער המסורתי** [במזרח אירופה] נקרעה בין ערכים מסורתיים [יהודיים] לבין ערכים... חילוניים [כלליים]".

(א' פישמן, בין דת לאידאולוגיה - יהדות ומודרניזציה בקיבוץ הדתי, יד בן־צבי, ירושלים, 1990, עמ' 60)

<u>על פי מה שלמדתם</u>, **ציינו והציגו** "ערך חילוני" (כללי) <u>אחד</u> שעמד בבסיס התהוותה של תנועת הפועל המזרחי.

הסבירו את המענה הרעיוני של הוגי תנועת הפועל המזרחי על הקרע שבין "הערכים המסורתיים" ובין "הערכים החילוניים" (כלליים).

הציגו דרך פעולה <u>אחת</u> שבה יושמו עקרונות הפועל המזרחי.

פרק שני

6. **<u>הנאציזם</u>**

הנאצים ביקשו לעצב מחדש את העולם על פי האידאולוגיה הנאצית.

ציינו והציגו <u>אחד</u> מן הרעיונות של האידאולוגיה הנאצית: תורת הגזע <u>או</u> מרחב מחיה.

הסבירו מדוע בתקופה שבין שתי מלחמות העולם רבים מאזרחי גרמניה קיבלו את הנאציזם בהתלהבות.

הציגו <u>שני</u> צעדים שנקט היטלר לאחר עליתו לשלטון (1933) שהביאו להפיכתה של גרמניה למדינה טוטליטרית.

7. **<u>יהודי אירופה בתקופת מלחמת העולם השנייה</u>**

פלישת גרמניה לפולין בספטמבר 1939 הייתה נקודת מפנה במדיניות הרשמית של הנאצים כלפי היהודים.

ציינו <u>שני</u> צעדים שנקטו הנאצים כלפי יהודי פולין לאחר כיבושה.

הסבירו גורם <u>אחד</u> להבדל בין היחס של הנאצים כלפי יהודי פולין לאחר כיבושה ובין היחס שלהם כלפי יהדי גרמניה עד פרוץ מלחמת העולם השנייה.

הסבירו סיבה <u>אחת</u> לפתיחת מבצע הרצח ההמוני של יהודים לאחר פלישת הנאצים לברית המועצות (יוני 1941).

ציינו את התפקיד של האיינזצגרופן (עוצבות המבצע) בתהליך השמדת יהודי ברית המועצות.

8. **הציגו** את המטרה של <u>שיירת יחיעם</u> כחלק מהמאבק על הדרכים בשלב א' של מלחמת העצמאות

הסבירו <u>שני</u> קשיים איתם התמודדו מלווי השיירות בכלל **והדגימו** כיצד הם באו לידי ביטוי במקרה של שיירת יחיעם

הציגו את המוטיב החוזר הזהה בעמדתה של ציפורה רון מהסרטון בגוש עציון ובעמדתה האישה המצוטטת בסרטון על שיירת יחיעם?

9. **הסבירו** את החשיבות האסטרטגית של <u>גוש עציון</u> עבור ירושלים במהלך שלב א' של מלחמת השחרור.

הציגו <u>שלושה</u> קשיים שאיתם התמודדו מגיני גוש עציון כפי שהם עולים מן הסרטון

בחרו <u>שני</u> רכיבים של השפה הקולנועית המופיעים בסרטון על גוש עציון (פסקול, זווית צילום וכו') **והסבירו** מהו לדעתכם המסר אותו מנסה להעביר עורך הסרטון

10. בסרטון על הכרזת המדינה הוצגה דילמה בפני מנהלת העם עם סיום המנדט הבריטי. **הציגו** את שתי העמדות המנוגדות בדילמה (סה"כ שתי עמדות) **והסבירו** את השיקולים שעמדו מאחורי כל אחת מהעמדות. (סה"כ שני שיקולים)

הציגו את ההחלטה אותה קיבל בן גוריון? **הסבירו** את הסיכון אותו לקח בהחלטתו, ומה ניתן ללמוד מכך על תפקידו של מנהיג בשעה גורלית. **נמקו** תשובתכם

פרק שלישי – קטע שלא נלמד

לפניכם קטע מתוך הקונטרס (חוברת) "הציונות באור האמונה", שחיבר הרב משה שמואל גלזנר – רב הונגרי שהיה אחד ממנהיגי תנועת המזרחי.

פסקה 1 מאז הופעתה של התנועה הציונית, שעוררה את היהדות מתרדמתה, עסקו רבים בשאלה אם היהודים - שמפוזרים בין האומות - הם אומה בפני עצמה. בשביל הנוכרי, התשובה על כך מובנת מאליה. גם שוליית הסנדלרים [אדם פשוט ונטול השכלה] שנוהג לקלל יהודים, וגם הנוצרי המשכיל, שמחרים את היהודי בצורה עדינה - לשניהם ברור שהיהודי הוא זר, בעל תכונות נזע, נימוסים ומנהגים יחודיים. ולפיכך, היהודי עבורם הוא כמחט בשר החי של העמים.

פסקה 2 אף על פי כן. המתבוללים רואים את עצמם חלק מבני האומה השלטת. הם אינם מאמינים בעתידו של העם היהודי, והם קשורים ליהדות בקשר טקסי בלבד. קשר זה מתבטא בעיקר בביקור ב"טמפל" [בית כנסת שאינו אורתודוקסי] בימים הנוראים. בשאר תחומי החיים הם אינם נבדלים מן הנוצרים. לפיכך הם אינם מבינים מדוע אין הגויים רואים בהם אנשים שווי זכויות. עם המתבוללים אין טעם להתווכח, שכן הם מתנכרים ליהדות והתרחקו ממנה מרחק רב. אין אלא להצטער שהחברה הנוכרית אינה מכבדת את דרכם והיא מייחסת להם תכונות זרות, אף שהם כופרים בהן לחלוטין.

פסקה 3 בדומה למתבוללים, יש גם יהודים אורתודוקסים המתכחשים ללאומיותם היהודית, שכן הם רואים ביהדות עדה דתית בלבד. ואולם, האמת היא שהעם היהודי הוא לאום בעל שאיפות לאומיות ככל העמים. התורה היא חוקת מדינה ומבוססת על ההנחה של קיום עם במדינתו. ציוויים שונים מבוססים על קיום ארץ משלנו - ארץ־ישראל. עיקר גדול הוא האמונה שנשוב לארץ אבותינו, כי רק שם - בתור עם חופשי - נוכל להתפתח לממלכת כוהנים וגוי קדוש.

פסקה 4 עם זאת, חששותיהם של רבים מן האורתודוקסים, לנוכח תחיית הרעיון הלאומי, הם חששות מבוססים. גלוי וידוע שבמשך אלפיים שנות הגלות לא היתה זו אלא התורה שקיימה את ישראל. ההגייה בתורה הייתה האידיאל היחיד של העם. עתה, עם חידוש החיים הלאומיים בארץ־ישראל, תזכה העבודה בכל שטחי הפעילות האנושית להערכה ראויה, ותלמוד התורה יחדל להיות התחום היחיד שבו יהיה אפשר לפעול בשביל היהדות. גם עבודתם של הרופא, האדריכל והאומן - יחשבו לעבודה יהודית. האם לא יזרמו אל תחומים אלה כל אותם בני הנעורים שישבו עד עכשיו על ספסלי בית המדרש? ותורה מה תהא עליה? ואולם, ירידת שיעור לומדי התלמוד אינה צריכה לעורר חששות. המצב בארץ־ישראל יהיה בריא וטבעי יותר אם רק חלק קטן מן העם יפנה ללימודים תורניים בדרגה הגבוהה, כפי שבהיסטוריה של עם ישראל הופרש שבט לוי - שהיווה כשמונה אחוזים מהעם - כדי להתמסר לתלמוד תורה. שאר השבטים עסקו במקצועות ארציים. העבודה בארץ־ישראל עידנה את הנפש מפני שהיא קידמה את פריחת המולדת, ומצוותה שוות ערך למצוות התפילה ותלמוד התורה בגלות.

פסקה 5 יש לציין כי חששות דתיים שקיימים היום בנוגע לציונות, היו בכל השלבים של הרחבת זכויותיהם של היהודים בגולה. לאחר שהאומות הגיעו למסקנה שלא ייתכן לשלול מהיהודים את זכויותיהם הטבעיות, וכשהעניקו להם פה ושם זכויות של שווים, היו אלה מורינו החרדים באותו הדור, שהביעו את החששות הדתיים החמורים ביותר, ושהשתמשו בכל האמצעים כדי לעכב תהליך זה. ואולם, סברתי בזמנו כי אף על פי שהאמנציפציה טומנת בחובה סכנה לאמונה השלמה, אין זו סיבה לוותר מרצון על זכויות טבעיות. "דרכיה דרכי נועם": אין הקדוש ברוך הוא מבקש מן האדם לשתק את שאיפתו להצלחה בגלל איומים על שלמות האמונה. אם כך הדבר בנוגע ליחידים, למה יבקש הקדוש ברוך הוא מעם שלם התכחשות כזו, שכמוה כאיבוד עצמו לדעת? באותה מידה יש כיום אבסורד ברעיון שעלינו, החרדים, להתנגד לציונות בגלל החשש שבארץ־ישראל לא נהיה די אדוקים [דתיים].

המשך בעמוד הבא....

פסקה 6 אוסיף כי חכמינו אומרים על עם ישראל כי "אפילו אם עובדים עבודה זרה, כל זמן שהם בחיבור אחד הנח להם". כלומר גם אם העם כולו, חס וחלילה, שוכח את עצמו עד כדי כך שהוא עובד עבודה זרה - כל זמן שהוא שומר על אחדותו, מובטח הוא שיחזור אל עצמו. ועתה יש שרוצים בשם התורה לפלג את עם ישראל ולהפריע במעשי התחייה הלאומית? הינכם רוצים לעשות את העם שתי אומות בניגוד לפסוק "ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ". אי אפשר לחלק את העם, וגם מי שאינם שומרי מצוות הם בני אברהם, יצחק ויעקב. הכול אפשר וצריך להקריב לשם קיומה של תורה, אך לא את עם ישראל עצמו. התורה ניתנה בשביל ישראל, ולא ישראל בשביל התורה.

(מעובד על פי הרב גלזנר, הציונות כאור האמונה, תרגם: נפתלי בן מנחם. תדפיס מ"תורה ומלוכה", הוצאת מוסד הרב קוק, ירושלים תשכ"א, עמ' 63 - 78)

11. <u>על פי מה שלמדתם</u>, **הציגו** מהי מטרתה של הלאומיות.

<u>על פי פסקה 3</u>, **הסבירו** כיצד הרב גלזנר מבסס את טענתו כי לעם היהודי יש שאיפות לאומיות משלו.

<u>על פי מה שלמדתם</u>, **ציינו** מאפיין <u>אחד</u> של לאומיות אתנית־היסטורית <u>מלבד דת משותפת</u>.

<u>על פי פסקה 1 או פסקה 4</u>, **הסבירו** כיצד המאפיין שציינתם בא לידי ביטוי בעם היהודי.

12. הרב גלזנר מציין כי אחד החששות שמאפיינים יהודים אורתודוקסים לנוכח עליית הציונות, הוא הפגיעה בלימוד תורה.

<u>על פי פסקה 4</u>, **הסבירו** את <u>הסיבה</u> לחשש הזה, **והסבירו** את <u>תשובתו</u> של הרב גלזנר על כך.

הרב גלזנר והרב ריינס תמכו שניהם בשיתוף פעולה עם החילונים במסגרת התנועה הציונית.

<u>על פי פסקה 6 ועל פי מה שלמדתם</u>, **הסבירו** את ההבדל בין הנימוק של הרב גלזנר ובין הנימוק של הרב ריינס לעמדה זו.

<u>על פי עולם הערכים שלכם</u>, **הסבירו** עם איזה מן הנימוקים אתם מזדהים יותר.

13. <u>על פי פסקה 2</u>, **ציינו** איזו קבוצה בעם היהודי אין טעם לנסות לשכנע בצדקת הרעיון הציוני.

הציגו את הנימוק שמביא הרב גלזנר לכך.

<u>על פי פסקה 5</u>, **הסבירו** את עמדתו המורכבת (<u>שני</u> צדדים) של הרב גלזנר בנוגע לאמנציפציה.

<u>על פי מה שלמדתם</u>, **הסבירו** את עמדתו של רב <u>אחר</u> שלמדתם עליו בנוגע לאמנציפציה. בתשובתכם **ציינו** את שמו של הרב.

פרק רביעי – מקורות חזותיים

14. <u>**ציונות מדינית והצהרת בלפור**</u>

א. **הציגו** את גישת הציונות המדינית של הרצל.

הציגו סעיף בתוכנית באזל שמשקף את גישת הציונות המדינית.

ב. בנספח לשאלה זו מוצג איור שפורסם בעמוד השער של עיתון יהודי באירופה, באפריל 1920, ארבעה ימים לאחר סיום <u>ועידת סן רמו</u>, שבה הוחלט כי בריטניה תקבל את המנדט על ארץ־ישראל ותהיה אחראית למימוש הצהרת בלפור.

עיינו באיור, וענו על השאלות שלפניכם.

<u>על פי מה שלמדתם</u>, **הציגו** מה הייתה המטרה של שיטת המנדטים.

<u>על פי מה שלמדתם</u>, **הציגו** מהי הצהרת בלפור.

<u>על פי האיור</u>, **הסבירו** את המסר הקשור בהחלטה שהתקבלה בוועידת סן רמו.

בתשובתכם **ציינו** <u>שני</u> רכיבים מן האיור, שעליהם התבססתם.

<u>לדעתכם</u>, האם הצהרת בלפור הייתה ציון דרך חשוב בתולדות העם היהודי? **נמקו** את תשובתכם <u>על פי עובדה היסטורית</u>.

ב. בעיית העקורים

א. **ציינו** קושי אחד שהתמודדו איתו פליטי השואה לאחר סיום מלחמת העולם השנייה.

הסבירו כיצד מחנות העקורים היוו נקודת חילוץ על הקושי שציינתם.

ב. רוב פליטי השואה התעקשו לעלות לארץ־ישראל.

<u>על פי נתוני שלמדתם</u>, **חציגו** סיבה אחת לכך.

בנוסף לשאלה זו נוצג איור שצייר הקריקטוריסט הבריטי דיוויד לאו, האיור עוסקים בשיחותות הבריטים לאחר מלחמת העולם השנייה.

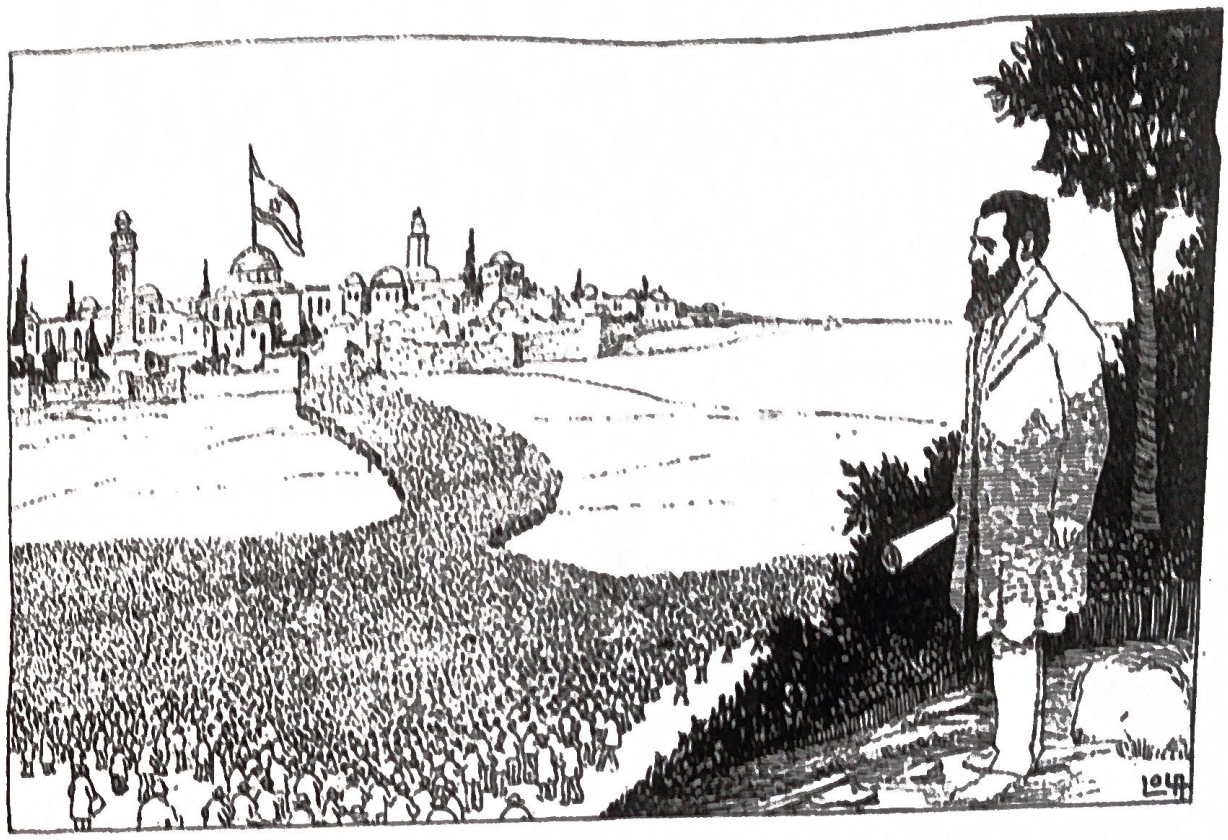
עיינו באיור, וענו על השאלות שלפניכם.

<u>על פי האיור</u>, **הסבירו** את המסר בנוגע לבעיית העקורים, בתשובתכם **ציינו** שני רכיבים מן האיור, שעליהם התבססתם.

לדעתכם, האם המסר שבא לידי ביטוי באיור מפתיע? בתשובתכם התייחסו לזהות הלאומית של הקריקטוריסט.

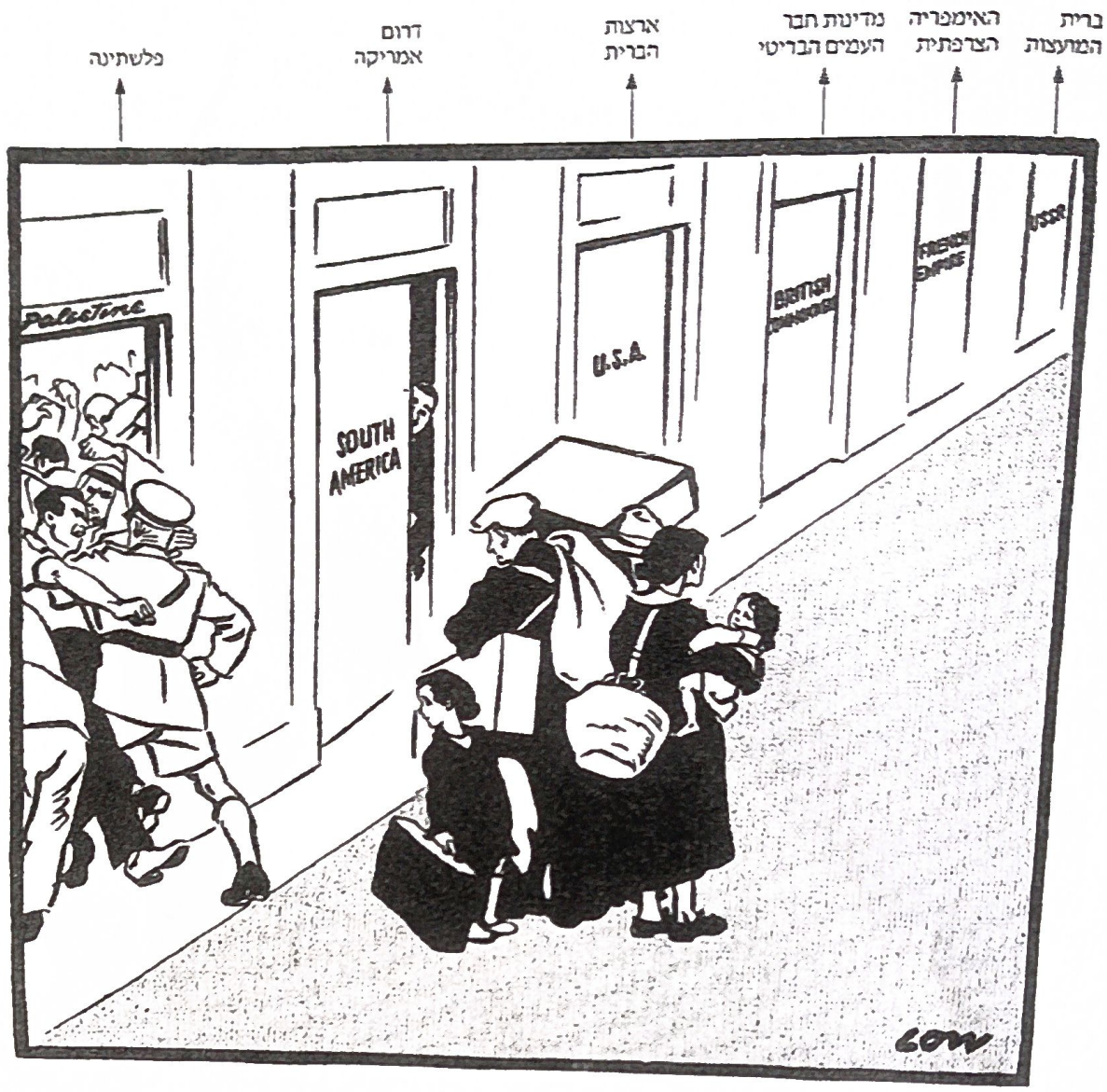
נמקו את תשובתכם.

נספח לשאלה 14 – איור

מעובד על פי: איור השער בעיתון "דאס אידישע פאלק", 30/4/1920, מתוך ויקיפדיה.

נספח לשאלה 15- קריקטורה

SEARCH FOR AN OPEN DOOR

תרגום: חיפוש אחר דלת פתוחה

מתוך: Low's Cartoon History: 1945–1953. by D. Low. New York. Simon & Schuster. 1953. p.32